

Tehnički zveštaj

Treća balkanska HIV i AIDS konferencija

HIV i rodna pripadnost: Stvaranje povoljnog okruženja

Fondation PH Suisse - *Partnerships in Health*
60, route des Coudres
CH-1298 Céligny
+41 22 776 78 87
www.partnershipsinhealth.ch
www.balkans-fight-hiv.org

Uvod

Treća balkanska HIV i AIDS konferencija sa temom *HIV i rodna pripadnost: Stvaranje povoljnog okruženja*, u organizaciji Fondation PH Suisse – *Partnerships in Health* (FPH), održana je 27. i 28. marta u Sarajevu, Bosna i Hercegovina. Konferencija predstavlja značajan forum kreiran u sklopu Regionalnog, zapadno-balkanskog HIV i AIDS Programa, podržanog od strane Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida) i implementiran od strane *Partnerships in Health*. Regionalni Program, jednom godišnje, kroz ovakve forume, promoviše regionalnu razmenu i jačanje kapaciteta vezanih za problem HIV-a. Organizaciju ove konferencije omogućili su Sida, UNAIDS, UNDP, GFATM Bosna i Hercegovina i Srbija, UNICEF, UNFPA, WHO, ILO, UNIFEM, Janssen-Cilag, GlaxoSmithkline i Roche.

1. Aktivnosti u okviru projekta

Glavni cilj ove konferencije je jačanje svesti i razumevanja o tome kako rodna pripadnost (gender) utiče na HIV vulnerabilnost i kako posvećivanjem pažnje pitanjima rodna pripadnost i može da se poveća efikasnost HIV prevencije i AIDS programa. Pored toga, najnoviji klinički protokoli za tretman HIV i AIDS, zatim sesija sa aktivnim učešćem pripadnika vulnerabilnih grupa, kao i uloga medija i primeri dobre prakse u regionu bili su deo programa konferencije. Većina sesija bila je participatornog, interaktivnog karaktera, sa direktnom komunikacijom između govornika i publike na sesiji. Program konferencije je omogućio učesnicima da sagledaju HIV sa stanovišta rodne pripadnosti (gender); kroz primere je pokazano kako je pitanje rodne pripadnosti uključeno u druge programe, i omogućeno je da se shvati kako čvrste predrasude o rodnoj pripadnosti negativno utiču i na ženske i na muške pripadnike vulnerabilnih grupa.

Konferenciji je prisustvovalo više od 190 učesnika iz 15 zemalja, predstavnici Ministarstava zdravlja, Ministarstava za rad i socijalna pitanja, Ministarstava prosvete, lokalnih vlasti, instituta za javno zdravlje, lokalnih i međunarodnih nevladinih organizacija, osobe koji žive sa HIV-om (PLHIV), pripadnici vulnerabilnih grupa, stručnjaci i predstavnici međunarodnih organizacija (uključujući pet od deset UNAIDS sponzora) i FPH programski i tehnički tim. Među učesnicima, 38% je bilo iz javnog (vladinog), 49% iz nevladinog sektora i 9% iz međunarodnih organizacija. Predstavnici sa Kosova nisu bili u mogućnosti da učestvuju na konferenciji usled trenutne političke situacije, odnosno proglašenja nezavisnosti Kosova, kao i nepriznavanja nezavisnog statusa od strane Bosne i Hercegovine. Na ovoj, trećoj regionalnoj konferenciji bilo je 50% više učesnika nego na prethodnoj, drugoj po redu konferenciji, što ukazuje na prepoznavanje važnosti i potrebe za ovakvim skupovima od strane zemalja na regionu. Partneri konferencije predložili su organizatoru (FPH) da ovaj forum proširi na zemlje Južne i Istočne Evrope.

Dvodnevni program konferencije se sastojao od plenarnih, kao i paralelnih sesija namenjenih izgradnji i jačanju praktičnih sposobnosti i veština, pri čemu je korisćena kombinacija predavanja i interaktivnih metoda. Takođe, organizacije poput UNAIDS-a i ILO-a su ustupile učesnicima konferencije sopstvene priručnike, sredstva koja koriste u radu i tehničke publikacije, kako bi se omogućila što efikasnija upotreba i diseminacija stečenih znanja i iskustava.

Prvi dan

Konferenciju je otvorio dr Senad Sepić, Zamenik Ministra za rad i socijalna pitanja Bosne i Hercegovine, koji je istakao važnost da se HIV prevalencija u regionu održi na niskom nivou. Dr Amela Lolić, Zamenica Ministra zdravlja i socijalnih pitanja Republike Srpske poželeva je dobrodošlicu svim učesnicima u ime svog Ministarstva. Ispred Sida-e dobrodošlicu je poželeva gospođa Emma Sundberg, iz Stokholma. Ona je iznela stav Sida-e da muškarci i žene različito izražavaju svoju vulnerabilnost, i da je učešće i uzimanje u obzir muškaraca neophodno kako bi se pružio adekvatan odgovor na problem povezanosti rodne pripadnosti (gender) i HIV vulnerabilnosti. Izvršna direktorka FPH, dr. Bettina Schwethelm, naglasila je ulogu regionalnog pristupa i konferencije u razvoju zajedničke vizije regiona i izrazila žaljenje što su neki učesnici, uprkos sopstvenoj nameri i želji, bili sprečeni da učestvuju na konferenciji.

Glavni govornik, gospođa Damira Sartbaeva, Programska direktorka UNIFEM-a za region bivših republika SSSR, opisala je uključivanje gender koncepta u nacionalne programe, navodeći primer Kirgistanu. Ona je istakla da je socijalna i kulturna dimenzija nejednakosti po pitanju polova istovremeno i uzrok i posledica HIV-a, ali ta sinergija / sprega može biti obuzdana sinhronizovanim naporima aktivista za borbu za jednakost polova, i stručnjaka za HIV i AIDS.

Na plenarnoj sesiji na temu **Romska populacija – HIV i rodna pripadnost**, čiji su govornici bile Maja Grujić i Indira Bajramović iz World Vision u Bosni i Hercegovini i Mira Novaković iz Novosadskog Humanitarnog Centra u Srbiji, istaknut je problem manjka pouzdanih podataka o Romima, teških uslova života ove populacije, naročito u Srbiji, i manjka njihovih prava (status građana, pristup zdravstvenim uslugama i informacijama, školovanje, politički uticaj i pravo glasa). Panelistkinje su naznačili da Romi moraju biti uključeni u sve aktivnosti koje se tiču njihovih prava i položaja, uzimajući pri tom u obzir njihovu kulturu i tradiciju, a dobri primeri iz prakse u regionu (Rumunija i Bugarska) treba da služe kao dobra osnova za poboljšanja u ovom domenu.

Tri paralelne sesije za sticanje i izgradnju veština:

(1) **Smernice EACS (Evropska asocijacija HIV i AIDS kliničara) za menadžment HIV infekcije** Specijalisti za infektivne bolesti, dr Đorđe Jevtović, iz Srbije, dr Nenad Drašković iz Crne Gore, dr. Arjan Harxhi, iz Albanije, dr. Milena Stevanović iz Makedonije i dr. Vesna Hadžiosmanović iz Bosne i Hercegovine napravili su poređenje smernica i preporuka od strane EACS-a i onoga što oni zaista mogu da ponude svojim pacijentima u svakodnevnom radu. Lekari su istakli neophodnost stalnog i intenzivnog lobiranja kod donosilaca političkih odluka kako bi se obezbedila dostupnost osnovnih lekova pacijentima, naglasili da generički lekovi imaju kratak rok trajanja, i da zemlje sa manjim tržištima nemaju interesovanje za registracijom za lekova. Neophodno je uskladiti potrebe sa mogućnostima i kontekstom u kome se zemlja nalazi. Osnivanje regionalnih centara za lečenje moglo bi doprineti poboljšanjima u nezi pacijenata; postoji stalna potreba za unapređenjem znanja zdravstvenih radnika.

(2) **Nasilje zasnovano na rodnoj pripadnosti i uticaj na prevenciju polno prenosivih bolesti i HIV** Eljona Kulluri, iz Albanske Asocijacije Socijalnih radnika, Vesna Stanojević, iz Savetovaništa protiv nasilja u porodici iz Srbije i Duška Andrić Ružičić, iz nevladine organizacije Medica Zenica, odeljenje Infoteka, iz Bosne i Hercegovine, iznele su definiciju nasilja zasnovanog na rodnoj pripadnosti, statističke podatke koji ilustruju

ovaj problem, profile žrtava nasilja i uzroke tog nasilja. Jasno je da je nasilje zasnovano na rodnoj pripadnosti, uključujući i trgovinu ljudima u porastu u zemljama regiona. Vojvode su preporučile humanizaciju odnosa među polovima kroz sledeće aktivnosti: pitanje rodne pripadnosti uvrstiti u sistem opšteg obrazovanja, zdravstvene edukacije i mentalnog zdravlja, uključivanje glavnih stejkholdera u prevenciji rodno zasnovanog nasilja, trgovine ljudima i HIV-a, većim zalaganjem države za otvaranje i podršku sigurnih kuća, rad sa počiniocima nasilja, i poboljšanje položaja Roma kako bi se smanjila trgovina romskom decom.

(3) Mentalno zdravlje i HIV Dr. Čardaklija, Nacionalni AIDS koordinator iz Bosne i Hercegovine i dr. Schwethelm, izvršna direktorka FPH, izneli su zaključke kvantitavnog i kvalitativnog istraživanja potreba socijalnih radnika i stručnjaka za mentalno zdravlje za treningom u domenu HIV prevencije. Istraživanje je obavljeno u BiH, Makedoniji i Srbiji. Rezultati ukazuju na neadekvatno znanje anketiranih stručnjaka, da je poverljivost podataka o klijentima često zanemarena, i da stigma koja postoji među ovim stručnjacima u odnosu prema HIV pozitivnim osobama negativno utiče na efikasnost preventivnog savetovanja i podrške koju oni pružaju ovim osobama. Jovana Stojanovski i Marina Stojanović, IAN, Srbija, diskutovale su o mentalnim poremećajima ljudi koji žive sa HIV-om i važnosti da specijalisti za mentalno zdravlje deluju kao agenti promene protiv stigmatizacije i diskriminacije.

(4) Global Fond (GFATM) aktivnosti u regionu Philip Crec'h, Portfolio menadžer Global Fonda za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju, Ana Milosavljević, asistentkinja direktora HIV projekta Global fonda u Srbiji, dr Nesad Seremet, Programski Direktor implementacione jedinice GFATM projekta pri UNDP u Bosni i Hercegovini i Karlo Boras, član odbora delegacije nevladinih organizacija za Istočnu Evropu pri GFATM izneli su strateške smernice Fonda po pitanju problema rodne pripadnosti i predstojeće, osme runde grantova.

Drugi dan

Dr LeeNah Hsu, Regionalna programska menadžerka i savetnica FPH sumirala je ključne zaključke prvog dana konferencije.

Specijalan panel posvećen primeru dobre prakse iz Albanije u domenu **prava na školovanje HIV pozitivne dece: albanski multisektorski odgovor** predstavljen je od strane Olimbi Hoxhaj, direktorke albanske asocijacije HIV pozitivnih osoba, Anile Tabaku iz Ministarstva obrazovanja, Suele Balaj, direktorke škole, i Gerti Xhaja, novinara. Oni su učesnicima konferencije preneli iskustvo kako je prvobitno protivljenje roditelja školske dece mogućnosti da HIV pozitivna deca pohađaju istu školu kao i druga deca zapravo dovelo do poboljšanja zakonske zaštite dece i njihovog prava na obrazovanje, a kroz javnu agitaciju, edukaciju novinara, podršku saradnju rukovodstva škole, Ministarstva zdravlja i međunarodnih organizacija. Na sesiji je takođe istaknut primer dobre prakse medijskog izveštavanja u regionu u proteklih 12 meseci. Posle ove plenarne, sledile su tri paralelne sesije izgradnje veština.

(1) Uvođenje analize rodne pripadnosti u HIV prevenciji Roman Gailevich iz UNAIDS Regionalnog tima za podršku, Rusija, Iva Jovović, UNAIDS u Hrvatskoj i dr. Silvia Koso, UNOPS u Srbiji, razmotrili su definicije pola i rodne pripadnosti i pokazali kako socijalne norme, koje određuju koje je to karakteristično muško/žensko ponašanje, utiču na ljudsko ponašanje, uloge i aktivnosti u društvu. Oni su istakli, kroz interaktivne

vežbe, da stečene koncepti o rodnoj pripadnosti mogu biti promenjeni u cilju poboljšanja efikasnosti HIV programa.

(2) ***FPH model izgradnje kapaciteta lekara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti*** FPH je razvio trening model, koji uključuje obuku trenera kroz igranje uloga, monitoring i evaluaciju a sve sa ciljem uključivanja HIV pozitivnih osoba ka ključnih aktera treninga. Sesiju su vodili lokalni partneri koji su realizovali treninge i FPH osoblje (dr. Sana Šabović, BiH, dr. Nenad Drašković, Crna Gora, dr LeeNah Hsu, FPH, i Klođan Meta, Albanija). Na treninzima je primenjivan princip većeg uključivanja osoba koje žive sa HIV-om ili AIDS-om, promovisane su univerzalne mere predostrožnosti/prevencije na radnom mestu i angažovani su lekari primarne zdravstvene zaštite sa ciljem promocije ranog otkrivanja HIV-a kroz dobrovoljno i poverljivo savetovanje.

(3) ***Kako su rodna pripadnost i HIV uvršteni u UNFPA programe za omladinu*** Željka Mudrovčić, UNFPA u Bosni i Hercegovini, Elsona Agolli, UNFPA u Albaniji, Silvia Rukavina, Y-PEER u Hrvatskoj i Naida Kučukalić Y-PEER u Bosni i Hercegovini, su interaktivnim putem pokazale na koji način je problem rodne pripadnosti tretiran u pristupu Y-PEER-a, ali su istakle da ovaj pristup treba prilagoditi radu sa romskom i drugim manjinskim zajednicama.

Drugog radnog dana je održano četiri paralelne sesije izgradnje veština.

(1) ***Dimenzija rodne pripadnosti AIDS-a na radnom mestu*** Pallavi Rai, zadužena za pitanje rodne pripadnosti pri ILO u Švajcarskoj, Klelija Balta, Menadžerka za rodnu pripadnost i obrazovanje, UNDP Bosna i Hercegovina i Mirela Kadribašić, Asistent za koordinaciju, UNDP Bosna i Hercegovina predstavile su ovu sesiju. Zaključeno je da na Balkanu još puno treba uraditi po pitanju uvođenja pravila bezbednosti na radnom mestu. ILO je razvila nekoliko priručnika, poput *ILO Pravilnik ponašanja*, koji tretira i problem rodne pripadnosti. ILO-vo iskustvo u Istočnoj Evropi i regionu bivših sovjetskih republika može doprineti stvaranju kolaborativnih partnerstava sa ciljem smanjenja predrasuda i diskriminacije na radnom mestu po osnovu rodne pripadnosti.

(2) ***Metoda bio-bihejvioralnog posmatranja*** Aida Kurtović, FPH, Bosna i Hercegovina, dr. Ljubica Jandrić, Institut javnog zdravlja Republike Srpske, Bosna i Hercegovina i dr. Jelena Ravlija, Institut javnog zdravlja Federacije Bosne i Hercegovine govorile su o primeni ove metode u Bosni i Hercegovini, čiji je cilj razumevanje ponašanja pripadnika rizičnih populacija. Korišćene su različite metode kako bi se došlo do ovih, teško dostupnih grupa. Informacije stečene tokom ove studije mogu se iskoristiti za razvoj boljih pravila i programskih aktivnosti u budućnosti.

(3) ***Stvaranje povoljne sredine za tretiranje problema rodne pripadnosti u radu sa adolescentima koji su u najvećem riziku od HIV-a i AIDS-a*** Aine Costigan, UNICEF, Švajcarska, dr. Ljupčo S. Risteski, Institut za antropologiju i etnologiju iz Makedonije, Marina Pema, Institut za javno zdravlje iz Albanije, Jelena Zajeganović, UNICEF, Srbija, i Suzana Vukoje, JAZAS, Srbija su razgovarali o riziku kojem su istovremeno izloženi mladi i pripadnici drugih populacija (npr. homoseksualci mogu imati seksualne odnose sa ženama, odrasli mogu imati seksualne odnose sa mladima...), a istraživanja pokazuju da mladi sve ranije počinju sa seksualnim odnosima. Toga, pitanja rodne pripadnosti i mladih moraju se naći u nacionalnim planovima, akcionim planovima i programima (na primer, službe za zaštitu dece, rad sa decom ulice).

(4) TB/HIV ko-infekcija – Kako naše intervencije zaista mogu da koriste pacijentima?

Ova sesija bila je planirana još za drugu konferenciju 2006. godine u Crnoj Gori, ali je otkazana od strane Svetske Zdravstvene Organizacije usled toga što su učesnici morali da budu evakuisani zbog dojava o podmetnutoj bombi. Lucica Ditiu, medicinski savetnik jedinice za infektivne (prenosive) bolesti pri odeljenju za Evropu Svetske Zdravstvene Organizacije, je vodila ovu sesiju. Usled nedostatka pouzdanih podataka nema jasne slike o rasprostranjenosti slučajeva ko-infekcije tuberkuloze (TB) i HIV-a u regionu. Međutim, alarmantno povećanje multirezistentne tuberkuloze u okruženju i činjenica da TB nije lako otkriti kod HIV pozitivnih slučajeva ukazuju na potrebu da u regionu treba mobilisati vlade, zdravstveni sektor i lokalne zajednice kako bi se ojačali kapaciteti za borbu protiv ovog problema.

Glavni program konferencije zaključen je plenarnim panelom, ***Glas vulnerable populacije: Prevencija HIV-a i problem rodne pripadnosti.*** Naši glavni saradnici i korisnici Programa su sa ostalim učesnicima otvoreno razgovarali o svojim problemima sa kojima se susreću svakodnevno. Ova sesija, inicirana na drugoj regionalnoj konferenciji 2006, naišla je na odličnu reakciju svih učesnika. Odlučeno je da će ovakve sesije biti uključene u program svih budućih konferencija i foruma. Ovakve sesije služe kao svojevrsan test realnosti, sa ciljem motivacije svih učesnika i aktera da u svoj rad na borbi sa HIV-om direktno uključe pripadnike vulnerabilnih grupa. Žena, korisnik droga iz Bosne i Hercegovine, homoseksualac iz Albanije i HIV pozitivna osoba iz Makedonije izneli su svoja iskustva i preporuke učesnicima konferencije. Očigledno je da je u regionu još puno toga ostalo da se uradi, naročito u pogledu agitacije, zaštite ljudskih prava, pružanja svih vidova usluge i podrške, a u cilju smanjenja stigmatizacije i diskriminacije uključujući među samim zdravstvenim radnicima.

Preporuke panela učesnicima konferencije:

- Žene, korisnice droga, trebaju drugačiji terapijski pristup u odnosu na muškarce, kako bi se izborile sa traumom i ostalim pratećim problemima.
- Homoseksualci su daleko od prihvatanja od strane zajednice. Njima su potrebne kvalitetne informacije o HIV-u i njegovoj prevenciji.
- Pripadnici vulnerabilnih grupa treba da imaju isti tretman kao i svi građani Evrope.
- Zdravstvene radnike treba savetovati da prisustvuju ovakvim sesijama kako bi se suočili sa realnošću i shvatili kakva su zapravo iskustva vulnerabilnih grupa sa zdravstvenim radnicima.
- HIV pozitivne osobe treba da imaju isti tretman kao i sva druga ljudska bića, a ne pokazivati samo sažaljenje prema njima. Oni žele dostojan život, koji im pruža mogućnost da se potpuno uključe u društvo i da doprinose društvu.

U svetlu preporuka predstavnika vulnerabilnih grupa dr. LeeNah Hsu, Regionalna programska menadžerka i savetnica FPH, savetovala je učesnicima konferencije da se pri povratku i svoje radno okruženje angažuju na integraciji problema rodne pripadnosti u kreiranje HIV politika i programa; ophoditi se prema svim ljudima na isti način; dozvoliti svakome da pruži svoj doprinos u zaustavljanju epidemije HIV-a.

Gospođa Emma Sundberg, zadužena za projekte u sedištu Sida u Stokholmu, dr. Lolić, zamenica ministra zdravlja i socijalnih pitanja Republike Srpske i dr. Bettina Schwethelm, izvršna direktorka FPH su zatvorile konferenciju pozivajući učesnike saznanja stečena tokom konferencije primene u svom poslu i društvenom angažmanu i da rade na obnovi i jačanju zajedničke saradnje u regionu i šire.

2. Rezultati / produkti projekta

- Izveštaj sa konferencije, preveden na sve lokalne jezike, postavljen na Internet strane Regionalnog HIV i AIDS Programa: www.balkans-fight.hiv.org
- Prezentacije sa sesija
- Evaluacija konferencije od strane učesnika i preporuke organizatoru (FPH) za planiranje četvrte konferencije
- Lista učesnika konferencije

3. Upotreba rezultata

Pomenuti rezultati koristiće Regionalnom Programu, njegovim nacionalnim, regionalnim i međunarodnim partnerima u radu na HIV prevenciji, aktivnostima pružanja podrške i nege pacijentima. Izveštaj sa konferencije će biti podeljen učesnicima konferencije i biće dostupan Internet stranama Programa: www.balkans-fight.hiv.org. Prezentacije se koriste kao osnova za HIV programe; evaluacija će biti korišćena u planiranju naredne Regionalne konferencije (2009. godina); lista učesnika konferencije, uključujući glavne HIV stejkholdere u regionu, poslužiće kao osnova za kontinualno regionalno povezivanje kao za prijem sugestija vezano za organizaciju regionalne konferencije 2009. godine.

4. Stepem postignuća kratkoročnih ciljeva projekta

Kratkoročni ciljevi projekta su:

- 1) Postići zajedničko razumevanje za problem rodne pripadnosti i njegove uloge u HIV prevenciji i lečenju HIV-a i AIDS-a na Balkanu.
- 2) Omogućiti razmenu informacija o tome kako pitanje rodne pripadnosti uključiti u HIV i AIDS programe na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou.

Ova, treća po redu konferencija imala je najveći broj učesnika u odnosu na prethodne konferencije. Ukupan broj učesnika bi bio preko 200, u slučaju da su predstavnici sa Kosova bili u prilici da prisustvuju. Učesnici su bili predstavnici Ministarstava zdravlja, prosvete, instituta za zdravstvenu zaštitu, lokalnih i međunarodnih nevladinih organizacija, predstavnici Ujedinjenih Nacija, u prvom redu, UNAIDS ko-sponzori i međunarodne agencije, predstavnici GFATM i lokalni implementatori, i bilateralni i međunarodni donatori. Najbitnije za samu svrhu konferencije i za HIV stejkholdere je bilo učešće predstavnika vulnerabilnih grupa, uključujući HIV pozitivne osobe, koji su kao i tokom prethodne dve konferencije, otvorenim razgovorom o svim problemima i preprekama sa kojima se susreću u svakodnevnom životu doprineli da se konferencija bazira i bavi realnošću.

Učesnici su stekli uvid u sve veći značaj uzimanja u obzir pitanja rodne pripadnosti pri planiranju budućih programa, a kao rezultat stvorene su i nova partnerstva za buduću saradnju. Na primer, ILO je pokazao interesovanje da u regionu podrži program zaštite na radnom mestu. Hrvatski i crnogorski učesnici izrazili su interesovanje za treninge za socijalne radnike i specijaliste za mentalno zdravlje, za rad sa HIV pacijentima.

5. Povratna informacija kroz evaluaciju od strane učesnika

Sve stavke vezane za organizaciju konferencije su dobile preko 70%, a najviši skor, 90% dobijen za mesto organizacije konferencije (smeštaj i uslovi za rad), a najnižu ocenu je dobila Internet strana konferencije, 71%. Sesije konferencije su ocenjivane ocenama od 50% do 93%, obraćanje glavnog govornika ocenjeno je sa 50%. Dve sesije izgradnje veština: TB-HIV ko-infekcija, i adolescenti izloženi najvećim rizicima (uključujući HIV) su dobile ocenu 93%. Ohrabrujuće je to što je 80% učesnika zainteresovano da pomogne u planiranju, 64% u organizaciji i 65% u finansiranju naredne regionalne konferencije, 2009.godine. Što se tiče odgovora na pitanje "Šta vam se najviše dopalo na konferenciji", 42% odgovora odnosilo se na: diskusije, razmenu informacija i iskustava, interakciju, upoznavanje sa drugim ljudima, povezivanje, itd. 28% odgovora odnosilo se na temu, odnosno na konkretan panel, podatke ili stručnjake. 6% odgovora je bilo: ljudi i raznolikost učesnika. Predloženo je mnogo različitih, potencijalnih tema za narednu konferenciju, ali nijedna se tema nije posebno izdvojila. FPH će konsultovati nacionalne / lokalne i međunarodne partnere o temi i mestu sledeće konferencije.

6. Stepen postignuća glavnih ciljeva

Konferencija je doprinela boljem razumevanju pitanja rodne pripadnosti i njegove uloge u HIV prevenciji i lečenju HIV-a i AIDS-a na Balkanu, kroz razmenu iskustava među učesnicima o tome kako ovo pitanje integrisati u HIV i AIDS programe u zemljama iz kojih su učesnici konferencije.

S obzirom na direktne povratne informacije dobijene od strane učesnika, konferencija je dopinela povećanju svesti o pomenutom problemu. Ostaje nada da će ova probuđena svest o pitanju rodne pripadnosti rezultirati njegovom integracijom u buduće HIV aktivnosti u regionu.

7. Zaključci

Tema povezanosti rodne pripadnosti i HIV je posebno pravovremena i to u pogledu internacionalnih zalaganja izraženih naročito u *Globalnoj Koaliciji: Žene i AIDS*, snažnije podrške tretiranju ovog pitanja u predstojećoj, osmoj rundi Globalnog Fonda za borbu protiv AIDS-a, TB i malarije, kao i podrške glavnih bilateralnih donatora za uvrštavanje ovog pitanja u HIV programe. Evidentno je da je na Balkanu potrebno još dosta uraditi na poboljšanju senzitivizacije u odnosu na povezanost ova dva problema. Ova konferencija doprinela je jačanju kolaborativnih partnerstava na suočavanju sa time.

8. Preporuke i naredni koraci

Na osnovu rezultata evaluacije konferencije jasno je da konferencija ima važnu ulogu u regionu za razmenu informacija, diskusije, povezivanje kao i u prenosu informacija.

Učesnici su generalno zadovoljni organizacijom i preporučeno je poboljšanje po pitanju prezentacija govornika, interakcije i na boljoj povezanosti sa realnim životom.

Ove preporuke će se uzeti u obzir prilikom organizacije naredne konferencije, 2009. godine. Takođe, biće uzeta u obzir preporuka predstavnika UNAIDS-a, Romana Gailevicha, da se u budućnosti nastavi sa jačanjem kapaciteta lokalnih partnera, kao i da se u aktivnosti narednih konferencija uključe predstavnici i ostalih zemalja Balkana i susednih regiona.

Regionalni Program za borbu protiv HIV i AIDS-a će nastaviti svoje zalaganje za jačanje kapaciteta u regionu sa ciljem da se doprinese održivosti i efikasnosti odgovora HIV, respektujući pitanje rodne pripadnosti i aktivnog uključivanja HIV pozitivnih osoba u aktivnosti koje se tiču problema HIV-a. Da bi se ovo postiglo potrebna je saradnja svih partnera i stejkholdera u regionu, ali i izvan njega.

9. Prilozi

- (1) Lista učesnika
- (2) Dnevni red konferencije
- (3) Finansijski izveštaj